

משה, העם, והעגל הזהב: על כעס ועבודה זרה

Moses, Israel, and the Golden Calf: Anger as Idolatry

הרב ארי חסיד, סמנכ"ל בית המדרש לרבנים ע"ש שכטר

Rabbi Arie Hasit, Associate Director, Schechter Rabbinical Seminary

1) נפתח את הלימוד בהסתכלות על פסוק שנקרא בשבת (ושהפסוקים לפני ואחרי מהווים את הקריאה של ימי התעניות). איך את/ה מבין/ה את הכעס של משה? מדוע משה כעס כל כך אחרי שהוא שכנע את א-לוהים לא לכעוס על בני ישראל?

1) We open our learning with a look at a verse that we will read this coming Shabbat (which is also sandwiched between the readings for the fast days). How do you understand Moses's anger? Why did he get so angry mere verses after convincing God to contain God's anger?

וַיְהִי כַאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֶל וּמַחֲלֵל וַיִּחַר־אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלֶךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלְּחֹת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הַהָר:
As soon as Moses came near the camp and saw the calf and the dancing, he became enraged; and he hurled the tablets from his hands and shattered them at the foot of the mountain.

שמות לב: יט

Exodus 32:19

2) במקור הבא, במדרש פרקי דרבי אליעזר, נמצא כי משה לא שבר את הלוחות בכוונה. מה בעצם אומר המדרש?

2) In the following source, from *Pirkei D'Rabbi Eliezer*, Moses is not held responsible for the breaking of the tablets. What exactly do you believe this Midrash is saying?

ולקח משם את הלוחות והיה יורד והיו הלוחות סובלין את עצמן ואת משה עצמו עמן, וכשראו העגל ואת המחולות ברחו הכתובים מעל הלוחות נמצאו כבדים על ידו משה ולא היה משה יכול לסבול את עצמו ולא את הלוחות והשליכן מידו ונשתברו תחת ההר שנ' ויחר למשה.

פרקי דר' אליעזר מ"ה: ח

Moses took the tablets (of the law), and he descended, and the tablets carried their own weight and Moses with them; but when they beheld the calf and the dances, the writing fled from off the tables, and they became heavy in his hands, and Moses was not able to carry himself and the tablets, and he cast them from his hand, and they were broken beneath the mount, as it is said, "And Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount" (Ex. 32:19).

3) רשב"ם מפרש את הפסוק לפי הפשט, להבנתו, ומאמין שהוא מיישר קו עם המדרש. האם לדעתכם רשב"ם מייחס את שבירת הלוחות לכעס של משה או למשהו אחר?

Rashbam explains the above verse according to the simple meaning, in his mind, and claims that this reading is in line with the Midrash above. Do you see Rashbam as connecting the breaking of the tablets to anger, or do you believe that he has another explanation in mind?

רשב"ם על שמות לב:ט : וישלך מידי - כשראה את העגל תשש כחו ולא היה בו כח להשליכם רחוק ממנו קצת שלא יזיק את רגליו בנפלים, כדרך כל משליכי משאוי כשאין בהם כח לשאת. וכן ראיתי בפרקים של רבי אליעזר ועיקר פשוטו כך.

When Moses saw the golden calf, he became physically too weak to continue to carry the weight of the Tablets and he threw them as far as possible away from himself so that they would not drop on his feet. This is the way all persons who throw away a burden they carry and which has become too heavy for them, do this. This is the way Pirkey de Rabbi Eliezer explains this verse (chapter 45). This is also the plain meaning of the verse. (Rashbam ad loc.)

4) בטקסטים שכבר למדנו, הכעס של משה נראה מובן כתגובה לעגל הזהב. אך בשני המקורות הבאים, אחד מן התלמוד ואחד מן המשנה תורה לרמב"ם, רואים זווית מאוד שלילית כלפי כעס. שאלות מנחות: למה כעס הוא "עבודה זרה"? איך מבינים את תגובת משה לעגל ואת המדרש של פרקי דרבי אליעזר לאור הטקסטים האלה?

4) In our opening texts, Moses's anger seems to be a reasonable reaction to seeing the Golden Calf. But in the following two texts, from the Babylonian Talmud and from Maimonides' Mishneh Torah, we see a particularly negative attitude toward anger.

Questions to think about: why is anger "like idol worship"? How might we understand Moses's reaction to the Golden Calf and the midrash of *Pirkey d'Rabbi Eliezer* in light of these texts?

רבי שמעון בן אלקעזר אומר משום חילפא בר אגרא שאמר משום רבי יוחנן בן נורי: המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו, והא בעיניו פעובד עבודה זרה. שפך אומנותו של יצר הרע: היום אומר לו עשה כן, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד.
שבת קה ע"ב

Rabbi Shimon ben Elazar says in the name of Hilfa bar Agra, who said in the name of Rabbi Yohanan ben Nuri: One who rends his garments in his anger, or who breaks his vessels in his anger, or who scatters his money in his anger, should be like an idol worshipper in your eyes, as that is the craft of the evil inclination. Today it tells him do this, and tomorrow it tells him do that, until eventually, when he no longer controls himself, it tells him worship idols and he goes and worships idols.

Shabbat 105b

וכן הפעם מדה רעה היא עד למאד וראוי לאדם שיִתרחק ממנה עד הקצה האחר. וילמד עצמו שלא יכעס ואפלו על דבר שראוי לכעס עליו. ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו או על הצבור אם היה פרנס ורצה לכעס עליהן כדי שיִחזרו למוטב ראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי ליסרם ומהנה דעתו מלשבת בינו לבין עצמו כאדם שהוא מדמה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס. אמרו חכמים הראשונים כל הכועס פאלו עובד עבודת כוכבים. ואמרו שכל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ואם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו. ובעלי כעס אין חניהם חיים. לפיכך צוה להתרחק מן הכעס עד שינהיג עצמו שלא ירגיש אפלו לדברים המכעיסים וזו היא הדרך הטובה.
משנה תורה הלכות דעות ב:ג

Anger is also an exceptionally bad quality. It is fitting and proper that one move away from it and adopt the opposite extreme. He should school himself not to become angry even when it is fitting to be angry. If he should wish to arouse fear in his children and household - or within the community, if he is a communal leader - and wishes to be angry at them to

motivate them to return to the proper path, he should present an angry front to them to punish them, but he should be inwardly calm. He should be like one who acts out the part of an angry man in his wrath, but is not himself angry.

The early Sages said: Anyone who becomes angry is like one who worships idols. They also said: Whenever one becomes angry, if he is a wise man, his wisdom leaves him; if he is a prophet, his prophecy leaves him. The life of the irate is not true life.

Therefore, they have directed that one distance himself from anger and accustom himself not to feel any reaction, even to things which provoke anger. This is the good path.

Mishneh Torah, Laws of Human Dispositions 2:3

שאלות לסיום:

האם אפשר להבין את הכעס של משה כעבודה זרה בעצמו? האם יש רגעים בהם כעס הוא מוצדק? אם כן, האם מקרה העגל הזהב היה שימוש מוצדק בכעס? לפי הטקסטים ולפי החיים, איך ממשיכים אחרי התפרצות כעס?

Summarizing Questions:

Can we understand Moses's anger as an example of idolatry? Are there moments when anger is an appropriate reaction? If so, was Moses justified in using anger as a method to respond to the Golden Calf? In both the texts that we learned and in our lives, how do we move forward after an episode of anger?